

A találkozót követően igen hasznos szakmai beszélgetések zajlottak a pedagógusokkal, akik azt a nagyszerű missziót vállalják, hogy a kisebbségi létben nevelkedő gyermekek számára

teret nyitnak az anyanyelvi drámajátzás, egyáltalán a közös játék számára.

Regős János

Az országos fesztiválról

A megyei és regionális bemutatók alapján a felmenő rendszerű országos találkozó záró eseményére, a szegedi országos fesztiválra a következő csoportok kaptak meghívást (a fellépések sorrendjében):

PEGAZUS (Miskolc)
NYÍRBÁTORI DIÁKSZÍNPAD
NEM ART (Pápa)
MAGYARITTABELI NAGYCSOPORT (Újvidék, Szerbia)
KEREK ERDŐ (Lendva, Szlovénia)
PICIT NEM ART (Pápa)
CSEPREGI SZÍNJÁTÁSZÓK
KAKTUSZ GYERMEKSZÍNJÁTÁSZÓ CSOPORT (Budapest)
GUBANC SZÍNJÁTÁSZÓ CSOPORT (Budapest)
VÁNYAI MŰVÉSZETI CSOPORT
LAJTORJA CSOPORT (Szabadszállás)
JÉGTÖRŐK (Szeghalom)

SZÁLKA STÚDIÓ (Tatabánya)
BOLYAISOKK (Debrecen)
CSICSÓKA CSOPORT (Jánosi, Szlovákia)
TÚZTESTVÉREK (Veresegyház)
ALFÖLD GYERMEKSZÍNPAD (Debrecen)
DÉLIBÁB-SZÍNHÁZ – KICSIK (Komárom)
KÖBŐ – CSOPORT ECK (Pécs)
HUNCUTKÁK (Nagyvárad, Románia)
POGÁCSA AZ ARENÁBAN SZÍNKÖR (Budapest)
GRIMASZK (Szeged)
KÍSÉRLETI SZÍNPAD (Felsőszentiván)
GURIGA SZÍNPAD (Bátyú, Ukrajna)

Mesék hősekkel és hősek nélkül

XXIII. Weöres Sándor Országos Gyermekszínházi Fesztivál, Szeged

Máris magyarázkodással kezdem. Itt már nincs tétje a dolognak, csúszik ki a számon valami hasonló mondat az első fesztiválnapot záró, a csoportvezetőknek szóló szakmai beszélgetés elején, holott persze, hogy van, csak nem úgy, ahogy az ember elsőre gondolná. A szegedi fesztiválra érkezett előadások ugyanis már túl vannak a megyei és a regionális megmérettetéseken.

Aki a kétnapos szegedi eseménynek nem pusztán helyszínt, hanem többfunkciójú otthont adó Szent-Györgyi Albert Agóra Színháztermében és Informatóriumában végignézte a Magyarország mellett Szerbiából, Szlovéniából, Szlovákiából, Romániából és Ukrainából érkezett huszonnégy csoport előadását, az a sok ezer főt számláló magyar nyelvű gyermekszínházi szcena elmúlt évadának fontos, érdekes, minőségi produkcióit látta. Itt már nem minősíti az előadásokat szakemberekből álló zsűri: a „tét nélkülség” egyik üdvös mellékhatása volt, hogy a produkciók a versengésből következő stressztől mentesen, felszabadult örömmel tudtak megszólalni, kizárva ezzel a hasonlítgatás-méricskélés kényszerét, ugyanakkor némelyik előadás meghívása legalábbis kérdőjeleket hagyott bennem. Mindkét nap végén Láposi Terkával, a debreceni Vojtina Bábszínház művészeti vezetőjével közösen értékeltük és elemeztük a látottakat, adtunk hangot meghatódottságunknak vagy éppenséggel kételyeinknek.

Nem vagyok egészen biztos abban, hogy érdemes általános irányokat megállapítani, illetve lehet a gyermekszínházi mai trendjeiről kijelentéseket tenni egy ilyen alkalom után, azonban itt is, mint minden fesztiválon, a produkciók idővel elkezdtek egymással „beszélgetni”, viszonyok, sőt kemény viták alakultak ki közöttük. Például a választott alapanyagról, a vele ápoltság viszonyáról, a tér-, kellék- vagy zenahasználatról, de leginkább arról, hogy milyen témákat milyen színházi nyelven érdemes vagy szabad megközelíteni ebben az érzékeny életkorban. Mielőtt az egyes előadásokra, illetve a belőlük kialakított, szigorúan szubjektív csoportokra kitérnék, fontos megjegyezni, hogy egyrészt úgy tűnik, a gyermekszínházi szcena számára (szerencsére) nincs tabutéma, másrészt, hogy a 6-15 év közötti korosztály és a velük foglalkozó elkötelezett pedagógusok képesek okos, komoly kérdéseket feltenni ahelyett, hogy előre borítékolható válaszokkal operálnának.

Az előadások több mint fele megírt, többnyire közismert alapanyagra támaszkodott, de egy-két kivételtől eltekintve a játszóknak-alkotóknak például keretjáték beiktatásával vagy az eredeti dramaturgia felbolygatásával sikerült olyan messzire távolodniuk a forrástól, hogy a játék végül megejtő közelségbe került önmagukhoz, azaz saját korukhoz, saját problémáikhoz, saját nyelvükhöz. A Miskolcra érkezett Pegazus csoport például *A Fekete kalóz szelleme* című előadásában a szokványosnak nevezhető XVII. századi kalóztörténetet kortárs elemekkel fűszerezi: a lányok szellemidéző házibulija olyan jól sikerül, hogy a címszereplő Fekete kalóz is megjelenik előttük, akinek a segítségével a négyszáz évvel ezelőtti hajófogalástól a kincs elrejtésén át a legénység zendüléséig sok izgalmas esemény is lejátszódik a színen. Valaskáné

Nagy Andrea rendezése ötletes és egyszerű térhasználattal, reális viszonyokkal, jó dramaturgiai érzékkel meséli el a történetet. XIX. századi állatmesét, Fáy András írását mondja újra a szerbiai Magyarittabai Nagycsoport *A varjú és a pávák* című, Petes Erzsébet által írt és rendezett előadásában. Mindig más után vágyakozunk, mint ami adatott nekünk – talán így lehetne megfogalmazni a sok nyelvi szellemességet tartalmazó produkció esszenciáját, hiszen Oszkár, a magányos, depressziós varjú a cifra pávák öltözékét látva kezd el egy másik, egy kevésbé szürke életről álmodozni. A más tollaival való ékeskedés azonban nem hoz happy endet: a nem nagyon hősies varjú sorsa a megszegyenülés és a kiközösítés. Anna Gavalda *35 kiló remény* című művét a szegedi Grimaszok csoportot vezető Horváth-Kulik Szilvia dolgozta át és vitte színre *Nagyapám és én* címmel. A családi tüzfészekben nevelkedő, legszívesebben biciskájával farigcsaló magányos fiú egyedül nagyapjával találja meg a közös hangot. Az otthoni rossz hangulat a fiúnak az iskolai közösségben elfoglalt helyére is rányomja bélyegét, s a legdrámaibb pillanat – amikor egy újabb iskolai megaláztatás után váratlanul előrántja kését – sajnálatosan súlytalan marad az előadásban. A fiú kap még egy esélyt: barkács-szenvedélyéből idővel talán hivatás lesz, a semmiből előbukkanó, tikfákon ritmust verő néma kórus és a szöveg nélküli dallamot éneklő lány az elképzelt szép jövő képviselői.

Csalódást okoz viszont a Tamási Áron *Szép Domokos Anna* című művét *Szegény Annák* címmel átdolgozó és színre vivő Kalmár János előadása, melyet a felsőszentiváni Kísérleti Színpad mutatott be. A balladisztikus történetben a címszereplő Anna lassacskán beleőrül abba, hogy hiába várja haza a háborúból férjét. Az egyenes vonalú, megrendítő történet valójában himnusz a békéért, ám az előadás fullasztóan patetikus hangvétele, az Annát játszó lány őszintétlen beszéde és gesztusai nehéz próba elé állítja a nézőket. Az előadás egyetlen erénye a hátszínig vázlatosságában is teljes bemutatása, vagyis a háborúval konfrontálódó falu archaikus közösségének felrajzolása. A fesztivált záró előadás, a Bátyúról érkezett Guriga Színpad felszabadult produkciója jobb kedvre hangolta a nézőket: Bagu Géza *Thészeusz*-előadása szellemes és szemtelen mitoszparódia, amiben az olümposziak olyasvalakire bízzák a legnehezebb feladat elvégzését, aki erre első, de még második ránézésre is biztosan képtelen. Vagy mégsem? A kis termethez ugyanis nagyon nagy ego járul: a pöttöm Thészeusz igazán talpraesett fickó. Az (ön)ironikus kiszólások, az improvizáció iránti hajlandóság, a tegnapelőtti és a mai világ mulatságos együttlátása emlékezetes előadássá avatják az Ukrajnából érkezett darabot.

Négy előadás is Lázár Ervin-meséhez nyúlt. Tegyi Tibor átdolgozásában a pápai Nem Art csoporttól a *Vérengző Alfréd*ot láthattuk. A brutális mese míves mozgásszekvenciákkal és a szereplők alkotta hangkulisszával megteremtett világa fokozatosan komorul el: a királyi gyermeknek, a mindig elégedetlen címszereplőnek csupán a vér szaga okoz örömet. Szolgálatkész hóhérra az egész udvartartást, de még szüleit is kivégzi, s amikor az istenadta nép csak fűvé, fává, virággá változva éli túl az ok nélküli vérengzést, Alfréd és a hóhér egymás életét oltja ki. A szlovéniai Lendváról érkezett Kerek Erdő csoport Koter Gizella átírataiban a *Költői verseny* című előadással indult, ami nem kevésbé komoly kérdéseket érintett játékos formában, mint hogy mit nevezhetünk versnek, vagy hogy milyen nyelven érintkezünk egymással. A kis-sé harsányra hangolt verseny abszolút győztese természetesen a művét keresetlen egyszerűséggel prezentáló Dömdödöm lett. Debrecenből jött a hosszú című *Csavargókülsőjeük (na meg: Ki a legény a csárdában?)*, amiben Várhidi Attila látszólag az erdei rendőrőrs eseménytelen életét felbolygató történésekről tudósít. Az erdőbe toppanó csavargókülsőjeük itt azonban csupán mellékszál, az őrsön belüli főnöksébe szorított viszony ábrázolása időben és kidolgozottságban is dominánsabb. Az egész fesztivál talán legnagyobb ívű vállalása a szintén debreceni Bolyaisoktól a *Szegény Dzsóni és Árnika*, melyben Deczki Klára csoportja az ismerős történetet a maga teljességében meséli újra. Ebből következnek az előadás erényei és hibái is: sokat időzünk dramaturgiailag kevésbé lényeges epizódoknál, miközben a mából indított, két testvér közötti civódásra alapozó érdekes kerettörténet elfelejtődik.

Újabb blokkot alkottak a találkozóon a népies ihletettségű játékok. A Nyírbátori Diákszínpad Márton Ildikó rendezésében mutatott új színeket *A rátóti csikótojás* meséjében. A falusi férfiak korlátolt gyülekezetét plasztikusan jelenítik meg a játszó, miközben a mindentudó narrátori szerepben is fellépő lányok egyértelműen győzedelmeskednek. Pápáról jött a Picit Nem Art csapata: *A kakas és a pipe* meséjét az első osztályosok végtelen bájjal prezentálták Horváthné Árvai Mária irányítása mellett. Amellett, hogy jutott tér a saját pozíciójukat, vagyis az óvodából az iskolába való átlépést tematizáló kiszólásoknak, pontosan, izlés-sel, remekbe szabott dramaturgiával beszélték el a pipéjéért aggódó kiskakas sztoriját is. A szlovákiai Jánosiból érkezett Tóth Mónika és Milen Gabriella csapata, a Csicsóka Csoport, akik *A köleves* meséjében egyrészt saját helyzetükre reflektáltak, másrészt a zsupori falusiak eszén túljáró hetyke legényből valóságos hőst avattak. Nagyváradról jöttek a Rusz Csilla vezette Huncutkák, akik a fesztivál egyik legtüneményesebb előadását prezentálták. *A Taskó feleséget keres* című produkcióban a férfi és a női társadalom éles szembenállását a káromkodások kontra szép beszéd tengely mentén mutatják be. Aggodalomra semmi ok: a tiszta beszéd ugyanis odafigyeléssel és gyakorlással elsajátítható a még oly közönséges férfiem-

berek számára is, akik itt – egy dupla csavarral – ráadásul úgy beszélnek csúnyán, hogy nem is beszélnek csúnyán: izes, színes káromkodásaik újra a magyar nyelv végtelen gazdagságát bizonyítják.

Üdvös tendencia, hogy több előadás próbálkozott kortárs, többnyire magyar költők verseiből készült összeállítással. Miközben a cél vitán felül dicséretes, hiszen így a játszókorán kezdene a vers logikájával, eszközkészletével ismerkedni, az elkészült előadások komoly kérdéseket vetnek fel: egy vers elmondása önmagában még nem váltja ki az értelmezést. Vegyes minőségűek a *Van hozzám közöm?* című, Ácsné Csáki Ildikó rendezte és a veresegyházi Tűztestvérek által előadott versek, miközben a hosszú, színes textilszövegekkel kialakított térformák gyakran erőteljesebben működnek az elhangzó szövegeknél. A komáromi Délibáb Színház – Kicsik nevű csoport a *Szabadesésben* szivárványszínű ernyőkkel – és szükségtelen (meg nem is működő) technikai háttérrel – prezentálja a Mikolasek Zsófia összeállította verseket családról, szorongásokról, magányról és legvégül a szürkévé válásról. A Budapesten működő Pogácsa az Arenában Színkör Koltai Judit rendezésében a *Túl a Maszat-hegyen... – kalózos játék Varró Dániel műve nyomán... nyomokban...* című előadással lépett fel, ami leginkább a népszerű költő verseiből különösebb cél és irány nélkül összeválogatott zenés esztrádnak tűnt.

Számomra a fesztivál leginkább figyelemre méltó előadásait azok jelentették, amelyek a játszókorosztályának égető problémáit, megnyugtató választ követelő kérdéseit fogalmazták meg. Még akkor is ezeket gondolom a találkozó sűrűsödési pontjainak, ha több esetben még tétován, dadogva, karcosan fogalmaznak az alkotók-játszók. Miért? Mert pusztán az a tény, hogy a legfiatalabbak foglalkoznak olyan témákkal, mint például a hajléktalanság, az öngyilkosság vagy a drogozás, azt mutatja, hogy nyitott szemmel és füllel járnak nem nagyon szép világunkban és van véleményük az ott látottakról, még ha mi, felnőttek hajlamosak is vagyunk arra, hogy elfelejtsük őket ezekről megkérdezni. A budapesti Kaktusz Gyermekszínház Csoport tagjai a Juszcák Zsuzsa és Sereglei András rendezte *Tutorál – Mihez értesz?* című szellemes etűdsorozatban a tudni érdemes és fölösleges dolgokról mutatnak be élő „videóklipet”, majd levonják a királylány keze után vágyakozó királyfit is játékba hozó mese tanulságát: mesterséget kell tanulni ahhoz, hogy teljes értékű életet éljünk. A Csepregi Színház Csoport nem kevésbé komoly témához nyúltak: *„Gyerek-szem”* című, erős vizualitással dolgozó szerkesztett műsorukban Horváth Jánosné és Németh Andrea irányításával a gyermekszületés csodájáról, a családról és az azon belüli viszonyokról, meg persze arról beszélnek, hogyan látszik mindez a gyerekek szemüvegén keresztül. A pécsi Kőbő-csoport Eck Szalai Ádám rendezésében *A jó, a rossz és a gyerek* című előadással szerepelt. A produkció a jó és a rossz fogalmának viszonylagosságáról beszél vicces, általában jól megírt epizódokon keresztül, némi didakszissal és bizonytalan lezárással kissé rontva az élményen.

A fesztivál első napját záró öt előadás kökemény, kegyetlen képet festett világunkról, szókimondón festszegetve a „mit rontottunk el?” kellemetlen kérdését. A budapesti Gubanc Színház Csoport *Én és ti többiek* címmel, Milák Melinda és Sallai Ferenc rendezésében a társas magányról, a saját helyünk megkereséséről, a tornyosuló gyermeki kötelességekről gondolkodott érzékletes, jól artikulált képekben. A komoly tanulságokat hordozó előadás éles látélet a hétköznapi pokláról: az apához beköltöző új „anyáról”, a fásult gyermekpszichológusról vagy az otthonról egy nálánál jóval idősebb fiúhoz menekülő lányról. A Ványai Művészeti Csoport Dévaványáról érkezett: *Útvesztő* című előadásukat Boldis Julianna rendezte. „Oknyomozó” előadás ez: a háttérben mindvégig mozdulatlanul ülő, rendíthetetlen lány meséli el, miféle beavatási rítusok vezettek el a végzetes balesetig, ami után tolószékbe kényszerült. Tükör ez az előadás a felnőtteknek, és a benne kirajzolódó kép egyáltalán nem megnyugtató. A szabadszállási Lajtorja Csoport *„Goodbye!” – kis, zenés reflexiók egy rövidhírré* címmel, Török László értő vezetése mellett fogalmazta meg az öngyilkossággal kapcsolatos gondolatait, kérdéseit. Sosem gondoltam volna, hogy harminc fehér vödör ennyi átváltozáson képes átesni: áthatolhatatlan fal, hangszer, de még a tudás építőköve is válhat belőle. Szép, megrendítő, vitára ingerlő előadás. A szeghalmi Jégtörők a *Jéghegy* című előadást mutatták be Pándiné Csajági Mária rendezésében. Nyolc szereplő egy-egy ügyesen vagy kevésbé jól megjeleníthető tulajdonságot visel matricaként a testén (pl. a gyáva, az egoista, a bohóc megmutatható, de mit jelent a színpadon, ha valaki jelentéktelen vagy hideg?), ezek konfliktusa, kölcsönhatásba lépése hol érdekes, hol felejthető pillanatokat hoz a kortárs moralitásjátékban, miközben egy erős kisugárzású lány irányítja-befolyásolja a kissé hosszán elnyúló történeteket. Szívszorító történetet mond el a tatabányai Szálka Stúdió *Hét lámpás* című, Tara Andrea rendezte előadása: a *Hófehérke*-mesét ügyesen forgatja át, majd tünteti el végleg egy otthonuk helyett a bizonytalanságot és kiszolgáltatottságot választó fiatalokról szóló drámai eseménysorba. A reménytelen szülői háttér mellett élesen kirajzolódnak a csellengők közötti viszonyok, a felnőtt- és gyereklét mezsgyéjén történő kényszerű egyensúlyozás. Tanulság? Talán az lehetne, hogy nagyon vigyázzunk a hercegkisasszonyokra és a királyfikra, mert náluk van a jövő kulcsa.

Jászay Tamás